

ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті обґрунтовано визначення поняття "економічна безпека" підприємства з позиції оцінки стану параметрів, що визначають загрозу його стійкому розвитку.

В статті аргументовано поняття "экономическая безопасность" предприятия с позиции оценки состояния параметров, определяющих угрозу его устойчивому развитию.

In the article the definition of the notion "economic safety" of the enterprise from the position of estimation the condition of the parameters which define the threat to its stable development is founded.

Ключові слова: економічна безпека, оборонна безпека, інформаційна безпека, екологічна безпека, продовольча безпека, енергетична безпека, підприємство, загроза.

Актуальність вивчення питань забезпечення економічної безпеки підприємств обумовлена наявністю серйозних загроз: посилення конкурентної боротьби, нестабільність економічних процесів, низький рівень виконання договірних зобов'язань суб'єктів господарської діяльності і т.ін. Економічна безпека забезпечується використанням такого інструментарію, як стратегічний маркетинг, іншими словами – перспективного шляху розвитку підприємства на основі аналізу внутрішніх можливостей і зовнішніх загроз.

У зарубіжній практиці існують різні методи управління в ринкових умовах, які можна адаптувати в українській економіці з урахуванням її специфічних особливостей. На нашу думку, доцільно використовувати поняття економічної безпеки як динамічної оцінки зовнішніх і внутрішніх можливостей підприємства при реалізації своєї діяльності.

Поняття економічної безпеки на глобальному рівні достатньо глибоко вивчене такими вченими, як Л.Абалкін, А.Архіпов, А.Городецький, Б.Міхайлов, З.Алексахенко, І.Бухвальд, А.Татаркін, А.Куклін, А.Веліченков та ін.

Водночас аналіз змісту спеціальної літератури з даної проблематики дає можливість зробити висновок про те, що немає прив'язки забезпечення економічної безпеки підприємств до сучасних методів управління в ринкових умовах. Звідси витікає необхідність пошуку найбільш дієвих методів і прийомів, що дозволяють самостійно успішно управляти підприємствами в складних, постійно змінних умовах навколишнього середовища. З одного боку, необхідно не тільки підтримувати стабільне функціонування підприємства, але і прагнути до перспективного розвитку його діяльності, з іншого боку, ринок постійно міняється і пропонує нові умови, які неможливо ігнорувати.

Завданням статті є уточнити поняття "економічна безпека" підприємства з позиції оцінки стану параметрів, що визначають загрозу його стійкому розвитку.

Поняття "економічна безпека" з'явилося набагато пізніше за терміни "небезпека" і "безпека". Походження його відноситься до 40-50 років ХХ століття, коли посилилася конкурентна боротьба в провідних індустриальних країнах. У той час поняття "економічна безпека" означало захист "ноу-хау", інтелектуальної власності, науково-технічної інформації і інших таємниць організацій в основному від промислового шпигунства. У міру розвитку

цивілізації відбувається зміна в уявленнях про зміст терміна "економічна безпека". Нині економічна безпека – це категорія, яка тісно пов'язана з категоріями економічної залежності і незалежності, стабільності і нестабільності, економічного тиску, примусу, агресії.

Отже, загальне поняття економічної безпеки можна визначити наступним чином [1]: економічна безпека – це стан захищеності від подій, наслідком яких є спричинення реального збитку суб'єктові (державі, регіону, підприємству, особі).

Розрізняють наступні рівні економічної безпеки: міжнародна (глобальна і регіональна), національна, локальна (регіональна або галузева усередині країни) і приватна (фірм, підприємств і особи).

Міжнародна економічна безпека – це комплекс міжнародних правових умов співіснування, домовленостей, угод, пактів, при яких кожному державі-членові світової спільноти забезпечується можливість вільно обирати і здійснювати стратегію соціального й економічного розвитку, не піддаючись зовнішньому тиску, спираючись на принципи невтручання, взаєморозуміння і взаємовигідної співпраці з іншими державами співтовариства.

Національна економічна безпека – це стан економіки, при якому забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, стійкий соціально-спрямований розвиток країни в цілому, достатній економічний виробничий і оборонний потенціал, навіть в ситуаціях неблагополучного розвитку зовнішніх і внутрішніх процесів. У міру інтеграції виробництва національна економічна безпека тісно зв'язується з міжнародною економічною безпекою.

Приватна економічна безпека – це стан юридичних, виробничих і організаційних зв'язків, матеріальних і інтелектуальних ресурсів, при якому забезпечується стабільність функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний науково-технічний і соціальний розвиток [2].

Забезпечення економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави. Проблема економічної безпеки сама по собі визначається як похідна від завдань економічного зростання на кожному етапі розвитку суспільства. Специфіка проблеми забезпечення економічної безпеки в нашій країні обумовлена особливостями соціально-економічної ситуації.

Поняття "економічна безпека" разом з поняттям "національна безпека" є невід'ємною частиною внутрішньої і зовнішньої політики багатьох країн сучасного суспільства. Слід зазначити, що поняття національної безпеки набагато ширше за поняття економічної безпеки, оскільки включає оборонну, інформаційну, екологічну, продовольчу, енергетичну безпеку і т. ін. При цьому кожна складова базується на економічному аспекті.

За сучасних ринкових умов функціонування економічної системи нашої країни проблема економічної безпеки є актуальною (рис. 1). Перехід від планової економіки до ринкової системи господарювання супроводжується низкою негативних чинників. Найбільш важливі з них: недосконалість законодавства, нестабільність політичної, економічної і соціальної складової.

Якщо розглядати підприємство як самостійний суб'єкт господарювання з сукупністю певних відносин, зв'язків і ресурсів, необхідних для його життєдіяльності, то поняття економічної безпеки буде визначено через певний стан юридичних, економічних відносин, організаційних зв'язків, матеріальних і інтелектуальних ресурсів підприємства, при якому гарантується стабільність функціонування, фінансово-комерційний успіх та соціальний розвиток.

Економічна безпека має складну внутрішню структуру, що складається з трьох важливих елементів:

1. Економічна незалежність, що означає можливість контролю виробничих, трудових і інших ресурсів; досягнення такого рівня виробництва, ефективності і якості продукції, який забезпечить її конкурентоспроможність і дозволить на рівних брати участь на внутрішньому і зовнішньому ринках.

2. Стабільність і стійкість економічного стану, що означає створення умов і гарантій для ділової активності.

3. Здатність до саморозвитку і прогресу, що особливо важливо в сучасному динамічному світі. Розробка інвестиційного й інноваційного напрямів, постійна модернізація виробництва, підвищення професійного, освітнього і загальнокультурного рівня працівників.

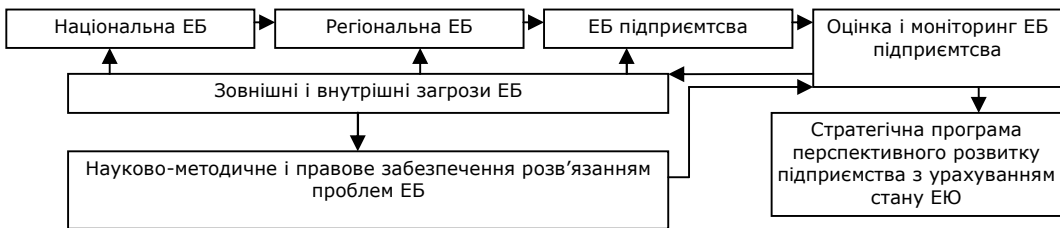

Рис. 1. Формування загальної схеми забезпечення економічної безпеки (ЕБ) підприємства у соціально-економічній системі країни

До зовнішніх чинників загрози безпеці підприємства відносяться:

- 1) недобросовісна конкуренція, конкуренція з боку інших національних господарюючих суб'єктів і державних підприємств;
- 2) істотні порушення договірних умов з боку партнерів;
- 3) діяльність іноземних господарюючих суб'єктів, спрямована на:
 - послаблення діяльності конкурентоспроможних суб'єктів господарювання, в тому числі в процесі приватизації і конверсії;
 - підтримку зовні неконтрольованого вивезення з нашої країни капіталів і стратегічно важливих сировинних товарів.

До внутрішніх чинників, що можуть бути загрозою безпеки господарюючого суб'єкта, відносяться:

- злочинні й інші протиправні діяння співробітників підприємства;
- порушення встановленого режиму збереження відомостей, що становлять комерційну таємницю;
- порушення порядку використання комп'ютерних засобів; інші порушення порядку і правил дотримання режиму безпеки підприємства, що створюють передумови для реалізації злочинцями своїх цілей.

Таким чином, економічна безпека – це сукупність умов і чинників, що забезпечують незалежність, стабільність, стійкість, здатність до постійного оновлення і самоудосконалення соціально-економічного стану підприємства. Криза української економіки доводить необхідність і важливість вивчення питання економічної безпеки. А це означає, що введення поняття "економічної безпеки" повинне розпочатися з розробки типового, зрозумілого для усіх, конструктивного підходу. Нестабільний, кризовий стан економіки, хоча і обумовлює необхідність забезпечення економічної безпеки, але вимагає додаткових витрат, а це є проблематичним для багатьох підприємств.

Список використаних джерел:

1. Поздняков Е.Н. Защита объектов. Рекомендации для руководителей и сотрудников служб безопасности. [Текст] / Поздняков Е.Н. // – М.: Концерн "Банковский Деловой Центр", 1997. – 224 с.
2. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азримяна, 2-е изд. доп. и перераб. [Текст] / А.Н. Азримян // - : Инст-т нов. эк-ки, 1997 г. – 864 с.
3. Экономическая безопасность: Производство-Финансы-Банки/ Под ред. В.К Сенчагова[Текст]] / В.К Сенчагов // – М.: ЗАО "Финстатинформ", 1998. – 621 с.
4. Шаваев А.Г. Безопасность корпораций. Криминологические, уголовно-правовые и организационные проблемы. [Текст] / Шаваев А.Г // – М. : Концерн "Банковский Деловой Центр", 1998. – 240 с.

УДК 339.137.27

О.В.Зибарева, к.е.н.,

Інститут регіональних досліджень НАН України,
м. Львів,

В.Н.Підгірна, к.е.н.,

Буковинський державний фінансово-економічний університет,
м. Чернівці

**ПАРАДОКСИ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
В УМОВАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ**

У статті досліджено етимологію поняття «людський капітал», проаналізовано складові індексу людського капіталу, проведено порівняльний аналіз з індексом розвитку людського потенціалу. Розглянуто особливості інвестицій у людський капітал у сучасних умовах. Визначено парадокси розвитку людського капіталу в Україні та запропоновано напрями його підвищення.

В статье исследована этимология понятия «человеческий капитал», проанализированы составляющие индекса человеческого капитала, проведен сравнительный анализ с индексом развития человеческого потенциала. Рассмотрены особенности инвестиций в человеческий капитал в современных условиях. Определены парадоксы развития человеческого капитала и предложены направления его повышения.

The etymology of the term "human capital" is considered in the article, the index of human capital is analyzed, and a comparative analysis with the human development index is conducted. The characteristics of investment in human capital in today's environment are considered. The paradoxes of human capital development in Ukraine are defined and the directions for its improvement are suggested.

Ключові слова: інвестиції у людський капітал, розвиток, формування людського капіталу, конвергенція, рівень освіти.

Сучасна теорія економічного зростання демонструє переконливі докази того, що довготривале зростання ВВП на душу населення є результатом інвестування в практичні знання, або ж людський капітал, котрий робить можливим поліпшення якості життя, оскільки підвищує рівень кваліфікації та професійного досвіду працівників. Як відомо, у неокласичній теорії економічного зростання